

KRITIKA: „VERLOBUNG IM TRAUM“ OD HANSE KRÁSY V OSTRAVSKÉM DIVADLE ANTONÍNA DVOŘÁKA

Pedro J. Lapeña Rey
26. listopadu 2022

Kritika Pedra J. Lapeña Reye na operu *Verlobung im Traum* (*Zásnuby ve snu*) od Hanse Krásky uvedenou v ostravském Divadle Antonína Dvořáka

Historická obnovená premiéra

Autor kritiky: Pedro J. Lapeña Rey

Ostrava, 16. 11. 2022, Národní divadlo moravskoslezské. *Verlobung im Traum – Zásnuby ve snu* (Hans Krása / Rudolf Fuchs). Lucie Hilscherová (Marja Alexandrovna), Veronika Rovná (Zina), Irena Parlov (Nastasja), Pavol Kubáň (Kníže), Jorge Garza (Paul), Anita Jirovská (Barbara), Hana Dobešová (Sofia Petrovna), Roman Vlkovič (archivář), Jiří Blažek (první sluha), Jiří Dvořák (druhý sluha). Orchester a sbor Národního divadla moravskoslezského. Hudební nastudování: Marek Šedivý. Režie: Jiří Nekvasil

V červenci 1990 se v rámci Mistrovství světa ve fotbale konaném v Itálii uskutečnil legendární koncert „Tří tenorů“ s **Lucianem Pavarottim**, **Plácidem Domingem** a

José Carrerasem. O několik měsíců později se vydání této události na CD a na videu stalo největším prodejním úspěchem v oblasti vážné hudby na světě a překonalo vše, co bylo do té doby známo. Ve vydavatelství Decca následně zvažovali, do čeho by mohli investovat obrovské zisky. **Michael Hass**, jeden z hvězdných producentů vydavatelství a technický manažer Soltiho, Abbada, Mehty nebo španělské Alicie de Larrochy, abychom uvedli jen několik příkladů, se přitom již delší dobu zabýval hudbou, kterou nacistický režim zakázal a která od poloviny 30. let zmizela z koncertních sálů a v mnoha případech i z knihoven, takzvanou „degenerovanou hudbou“. Svým šéfům předložil návrh tuto hudbu opět představit veřejnosti, který byl přijat. To nám umožnilo během druhé poloviny 90. let poznat a obdivovat mnohá díla židovských nebo komunistických skladatelů, tj. dodekafonických skladatelů, kteří byli po šedesát let zapomenuti, protože po skončení druhé světové války francouzsko-německý hudební establishment ani politické poměry na druhé straně železné opony nedovolily jejich zveřejnění (mnozí z nich měli židovský původ nebo s ním byli nějak spjati).

Patří mezi ně i **Hans Krása** a **Erwin Schulhoff**. Oba se narodili jako občané Rakousko-Uherska na území dnešní České republiky. Oba se podíleli na vyhlášení samostatnosti ve své zemi a oba také sdíleli svůj smutný osud; Hans Krása ze „vzorového“ koncentračního tábora v Terezíně, kterým nacisté oklamali Červený kříž, když jej vydávali za ideální místo, kde byli „respektováni“ vězni i kultura, a který byl jen zastávkou na cestě do plynových komor v Osvětimi, a Erwin Schulhoff z věznice ve Wülzburgu. Zanedlouho vydáme recenzi na dílo *Flammen* Erwina Schulhoffa, nyní se však zaměříme na Hanse Krásu.

Hans Krása byl žákem Alexandra von Zemlinského a Alberta Roussela, a proto byla jeho hudba ovlivněna jak Gustavem Mahlerem a Arnoldem Schonbergem, tak i *Pařížskou šestkou*. Přestože byl jen poloviční Žid a nikdy nebyl tím, co můžeme považovat za avantgardu, moc mu to nepomohlo a jeho život byl ukončen ve 45 letech, v plné osobní i profesní zralosti. Své nejvýznamnější dílo *Verlobung im Traum* (*Zásnuby ve snu*) složil v letech 1928 až 1930 na německé libreto Rudolfa Fuchse a Rudolfa Thomase inspirované novelou Fjodora Michajloviče Dostojevského *Strýčkův sen*. Jedná se o situační komedii se zápletkou, která se odehrává v malém ruském městečku v 19. století, kde jsou na denním pořádku emoce jako opravdová láska, prohnání nebo závist. Dílo, které mělo premiéru v Novém německém divadle v Praze (dnes Státní opera) v roce 1933 pod taktovkou legendárního George Szella, se setkalo s velkým úspěchem a bylo dokonce vysíláno v Českém rozhlasu. Nástup Adolfa Hitlera k moci zabránil **Erichu Kleiberovi** v zamýšlené berlínské premiéře a dílo bylo až do poloviny 70. let považováno za ztracené. V roce 1994 jej znovu uvedla

Státní opera Praha v koprodukcí s Národním divadlem v Mannheimu, ale od té doby se konala již jen jedna inscenace ve Státní opeře v Karlsruhe v roce 2014. Takže díky těmto představením v Ostravě můžeme hovořit nejen o kulturní události, ale i o historické obnovené premiéře.

Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě se obvykle neúčastní mezinárodních turné, ale podle toho, co jsme viděli, se to možná postupně změní. Divadlo má čtyři umělecké soubory (operu, divadlo, muzikál a balet), ročně uvádí asi 500 představení s téměř 20 premiérami a má tři stálé scény. V jeho uměleckém programu vyniká několik cyklů, o jednom z nich se brzy zmíníme v jiném článku. Dalším cyklem, který se nás nyní týká, je *cyklus Oper terezínských skladatelů*, v jehož rámci divadlo během 3 let, vedle tohoto díla **Hanse Krásy**, představí i díla **Viktora Ullmanna** a **Pavla Haase**, které potkal stejný osud.

Představení se konalo v krásném Divadle Antonína Dvořáka, které bylo postaveno na počátku 20. století v novobarokním slohu a prošlo několika celkovými přestavbami. Díky své komorní kapacitě (méně než 600 míst) a vynikající akustice je ideálním místem pro zpěváky, ale méně už pro orchestr, protože orchestřiště neumožňuje použití mnoha nástrojů.

Jak jsme již uvedli, opera je založena na příběhu (bez většího přesahu) Dostojevského, který umístil děj do malého městečka v dalekém Rusku 19. století. Ale

příběh krásné Ziny, která je zamilovaná do svého přítele Fedi a kterou chtějí provdat za starého bohatého Knížete (očividně víme proč), je univerzální a mohl by se odehrát v jakékoli zemi a v jakémkoli historickém okamžiku.

Krásova nádherná hudba je velmi originální a přitažlivá a má poměrně složitou pěveckou linii. Skvělá instrumentace přímo čerpá z postromantismu Mahlera, Zemlinského či Richarda Strausse, ale, stejně jako u mnoha jeho současníků z meziválečného období, v ní najdeme i stopy schonbergovské atonality, radikálnost Janáčka či Stravinského a samozřejmě také stopy populární hudby. Inspiraci ze Severní Ameriky, jazzu, který je zřejmý i v Ravelově Francii, nebo ze střední Evropy, kabaretní hudby, která ve šťastných 20. letech minulého století zachvátila celý kontinent. V některých okamžicích se objevují orchestrální textury, které připomínají Pucciniho, a v jiných zazní zajímavé disonance, což je pro tuto operu charakteristické. V rámci dramatu je navíc prostor pro komedii. V přehlídce humoru a surrealismu nabízí skladatel Zině okamžik slávy v árii „Casta Diva“ z Belliniho *Normy*, které zkreslení a polyfonní pasáže dodávají zvláštní přitažlivost. V různých pasážích je také přítomný komický tón, jako třeba když celý soubor vzdychá během záchvatu dny Knížete. Jedná se zkrátka o dílo, které nás zaujalo již na nahrávce vydavatelství Decca a které naše očekávání v divadle ještě překonalo.

Režisér **Jiří Nekvasil** a scénograf **Daniel Dvořák** po scénické stránce trefili hřebíček na hlavičku moderní produkci, která ale bezezbytku respektuje jak ducha Krásovy hudby, tak dílo Dostojevského, který je na jevišti všudypřítomný, a to jak na obraze v přední části jeviště, tak v baletu ve druhém dějství, kdy má šest členů souboru nasazené obří masky ruského dramatika. Na scéně také dominuje obraz *Čtenář Dostojevského* od moravského kubistického malíře **Emila Filly**, tzv. „českého Picassa“. Obraz zhroutěného muže se zakloněnou hlavou symbolizuje Fedu, učitele, který je milencem Ziny a který je na smrt nemocný a až do své smrti zavřený ve svém malém domě. Zbytek je zábavná koláž, kde i pohyby atraktivně zdobených panelů mají svůj smysl. Celé představení je dynamické a vtipné a co je hlavní, nepotřebuje žádný „manuál“.

Po hudební stránce se verzi **Marka Šedivého** podařilo udržet zdařilou rovnováhu mezi nejdramatičtější částí díla, kde má operní puls potřebné napětí bez jakéhokoli zakolísání, a mezi komickým a jazzovým tónem, který je charakteristickým znakem této opery. Celým dílem se prolíná jak skvělé frázování, tak kvalitní doprovod zpěváků, a jediné, co jsme postrádali, nám toto nastudování nabídnout nemohlo. Dílo si totiž žádá početnější orchestr (především smyčcový) než ten, který se vejde do orchestřiště Divadla Antonína Dvořáka.

Je také třeba zmínit více než dobrý vokální soubor, který navíc těží z malé velikosti divadla. Sopranistka **Veronika Ravná** předvedla v titulní roli krásné Ziny vyvážený hlas ve všech rejstřících, zejména v horním, kde je part Hanse Krásy obzvláště náročný. Z dramatického hlediska paní Veronika Ravná skvěle zvládla tragickou postavu hieratické mladé ženy, která netouží po ničem jiném, než být se svým nemocným přítelem Feďou, jenž nakonec zemře. A mezzosopranistka **Lucie Hilscherová** se svým jasným a svižným hlasem skvěle zhostila postavy matky Ziny, Marje Alexandrovny, která chce oklamat Knížete.

Barytonista **Pavol Kubáň** ztvárnil Knížete s nádherným barytonovým zabarvením, které bylo pěvecky i scénicky velice zajímavé. Jeho hlas plyne přirozeně, je atraktivní a jeho způsob přednesu a frázování je úctyhodný.

Příjemným překvapením je objevení mexického tenoristy **Jorgeho Garzy** v roli diplomata *Pavla*, příbuzného Knížete, který intrikuje a hledá elegantní způsob, jak zrušit zasnoubení Ziny s Knížetem, zatímco **Marja Alexandrovna** naopak usiluje o uzavření jejich sňatku. Jorge Garza se zhostil své role s vtipným komickým nádechem, podává kvalitní výkon, zpívá s chutí a získal si nás svou grácií a charismatem.

Basbarytonista **Roman Vlkovič** předvedl svůj um a s nesmírnou noblesou zazpíval roli obecního archiváře, který dílo otevírá a uzavírá tím, že děj zasazuje do rámce událostí, „které se tam odehrály před lety“.

Zbytek obsazení i ženský sbor, v rolích místních drben, se více než dobře zhostil své úlohy a diváci byli na konci večera velice spokojeni a odměnili je hlasitým potleskem.

A jako ohlédnutí za historií přijela produkce a sbor o několik dní později do Prahy, kde v neděli 20. listopadu byla opera uvedena ve Státní opeře, na jedné ze tří scén pražského Národního divadla, v rámci cyklu „Musica non grata“. Téměř o 90 let později se tak dílo vrátilo na jeviště, kde mělo svou premiéru.

Fotografie: Martin Popelář

